

MINISTERSTWO EDUKACJI I NAUKI
DEPARTAMENT WYCHOWANIA I EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ

Warszawa, 02 września 2021 r.

DWEW-WWPB.054.12.2021.KM

Szanowna Pani,

odpowiadając na petycję, skierowaną m.in. do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie zapobiegania demoralizacji i chorób układu oddechowego uprzejmie informuję, że zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami prawa¹ sprzedaż oraz dystrybucja wyrobów zawierających tytoń wśród dzieci i młodzieży poniżej 18 roku życia jest w Polsce działaniem nielegalnym. Jeżeli zatem jest Pani w posiadaniu wiedzy na temat demoralizacji dzieci i młodzieży, koniecznym jest niezwłoczne powiadomienie o tym fakcie organów ścigania.

Minister Edukacji i Nauki przywiązuje szczególne znaczenie do upowszechniania wśród dzieci i młodzieży wiedzy o bezpieczeństwie oraz do kształtowania właściwych postaw wobec zagrożeń².

Na dyrektorze szkoły ciąży odpowiedzialność zatrudnienia nauczycieli zgodnie z odpowiednimi kwalifikacjami oraz zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu w szkole lub placówce, oraz zajęć organizowanych poza placówką.

Dyrektor odpowiadający za bezpieczeństwo uczniów powinien stworzyć skuteczne mechanizmy eliminowania zagrożeń na terenie szkoły, a jednocześnie powinien wprowadzić rozwiązania umożliwiające bezpieczne funkcjonowanie wszystkich uczniów na terenie szkoły, między innymi poprzez odpowiednie zapisy w statucie szkoły.

Dodatkowo, w maju 2018 r. wprowadzono³ uregulowania dotyczące sposobu zapewnienia bezpieczeństwa uczniów i pracowników lub ochrony mienia w postaci środków technicznych umożliwiających rejestrację obrazu (*monitoring wizyjny*).

¹ Art. 6 ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. *o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych* (Dz. U. 1996 Nr 10 poz. 55, z późn. zm.).

² Art. 1 pkt 21 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe* (Dz.U. z 2021 r. poz. 1082).

³ Art. 108a ustawy *Prawo oświatowe*.

Statut szkoły określa organizację i formy współdziałania szkoły z rodzicami w zakresie nauczania, wychowania, opieki i profilaktyki⁴. Ponadto, rada rodziców (która reprezentuje rodziców uczniów) może, zgodnie z art. 84 ust. 1 ustawy⁵, występować do dyrektora i innych organów szkoły, organu prowadzącego szkołę oraz organu sprawującego nadzór pedagogiczny, z wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach szkoły.

Należy mieć także na uwadze regulacje dotyczące poszanowania wykonywania władzy rodzicielskiej i sprawowania pieczy nad dzieckiem. Dziecko, zgodnie z przepisami *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*⁶, do osiągnięcia pełnoletności pozostaje pod władzą rodzicielską. Sprawowanie władzy rodzicielskiej wiąże się z odpowiedzialnością rodziców także za opiekę zdrowotną nad dzieckiem.

Przedszkole i szkoła nie jest miejscem, w którym regularnie należy wykonywać badania pomiaru stężenia tlenu węgla w wydychanym powietrzu dzieci i uczniów. Należy podkreślić, że na mocy wprowadzonej ustawy z dnia 12 kwietnia 2019 r. *o opiece zdrowotnej nad uczniami*⁷ opieka zdrowotna nad uczniami realizowana w szkole obejmuje:

- Profilaktyczną opiekę zdrowotną,
- promocję zdrowia,
- opiekę stomatologiczną.

Profilaktyczną opiekę zdrowotną nad uczniami w szkole sprawują pielęgniarka środowiska nauczania i wychowania albo higienistka szkolna:

- w gabinecie profilaktyki zdrowotnej zlokalizowanym w szkole, lub
- w miejscu określonym w umowie o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej.

Świadczenia gwarantowane pielęgniarki/higienistki szkolnej, udzielane w środowisku nauczania i wychowania, obejmują m.in. sprawowanie opieki nad uczniami z chorobami przewlekłymi i niepełnosprawnością, w tym realizację świadczeń pielęgniarskich oraz wyłącznie na podstawie zlecenia lekarskiego, w porozumieniu z lekarzem podstawowej opieki zdrowotnej, zabiegów i procedur leczniczych koniecznych do wykonania u ucznia w trakcie pobytu w szkole⁸. Wśród nich nie ma pomiaru dwutlenku węgla w wydychanym powietrzu.

W związku z powyższym nie ma uzasadnienia do tworzenia podstawy prawnej dotyczącej uprawnień dla dyrektora oraz pracowników szkoły do przeprowadzania kontroli małych dzieci w przypadku podejrzenia używania przez nich wyrobów zawierających tytoń.

Ponadto, rodzic lub opiekun prawny nie ma obowiązku informowania szkoły o uzależnieniu dziecka, w tym od wyrobów zawierających tytoń. Zgodnie

⁴ Art. 98 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe*.

⁵ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe*.

⁶ art. 92 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (Dz.U. z 2020 r., poz. 1359).

⁷ Dz. U. poz. 1078.

⁸ Załącznik nr 4 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2013 r. *w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej* (Dz. U. 2019 r. poz. 736). <https://www.gov.pl/web/zdrowie/uczen-przewlekle-chory-w-szkole>

z art. 155 ustawy Prawo oświatowe⁹ w celu zapewnienia dziecku podczas pobytu w publicznym przedszkolu, oddziale przedszkolnym w publicznej szkole podstawowej, publicznej innej formie wychowania przedszkolnego, publicznej szkole i publicznej placówce, o której mowa w art. 2 pkt 8, odpowiedniej opieki, odżywiania oraz metod opiekuńczo-wychowawczych rodzic dziecka przekazuje dyrektorowi przedszkola, szkoły lub placówki uznane przez niego za istotne dane o stanie zdrowia, stosowanej diecie i rozwoju psychofizycznym dziecka.

Minister Edukacji i Nauki przygotowuje rozwiązania systemowe oraz programowe w zakresie kształtowania prozdrowotnych postaw uczniów. Ich celem jest także zmiana zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży, w tym przeciwdziałanie uzależnieniom.

Prowadzenie skutecznych działań profilaktycznych przez szkołę podkreśla art. 26 ustawy *Prawo oświatowe*¹⁰. Przepis ten wskazuje na obowiązek przeprowadzania corocznej diagnozy w zakresie występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Profilaktyka uzależnień wpisuje się w program wychowawczo-profilaktyczny szkoły i zależy od wyników przeprowadzonej w szkole diagnozy potrzeb. Wymaga ona od dyrektora szkoły prawidłowego planowania celów i sposobów realizacji, monitorowania oraz oceny efektów. Minister Edukacji i Nauki rekomenduje, aby działania wychowawcze i profilaktyczne prowadzone wśród uczniów i wychowanków oraz ich rodziców odbywały się na podstawie programów i strategii opartych na naukowych podstawach. Prawidłowo prowadzona interwencja profilaktyczna powinna wykazać zmiany w postawach, intencjach, przekonaniach oraz w zachowaniach dzieci i młodzieży. Zakres i dobór powyższych działań zależy od rady rodziców, która w uzgodnieniu z radą pedagogiczną uchwała program wychowawczo-profilaktyczny.

Ponadto, cele kształcenia i treści nauczania z zakresu edukacji zdrowotnej są uwzględnione na wszystkich etapach edukacyjnych w podstawie programowej. Zakres i stopień trudności treści dostosowany jest do wieku, potrzeb i możliwości poznawczych uczniów. Treści zdrowotne znajdują się w różnych obszarach edukacyjnych i przedmiotach, do których należą w szczególności: emocjonalny, społeczny i fizyczny obszar rozwoju dziecka (wychowanie przedszkolne), wychowanie fizyczne, przyroda, biologia, chemia, edukacja dla bezpieczeństwa i wychowanie do życia w rodzinie.

Już podczas wychowania przedszkolnego dziecko uczone jest, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, uczy się panować nad nieprzyjemną emocją oraz odczuwać własną wartość.

W szkole podstawowej w klasach I-III oraz IV-VIII uczniowie uczeni są respektowania norm i reguł postępowania w grupach społecznych. Uczeń

⁹ Dz. U. z 2021 r. poz. 1082.

¹⁰ Dz. U. z 2021 r. poz. 1082.

szkoły podstawowej powinien umieć określić, co jest dobre, a co jest złe w otaczającym go świecie i uzasadnić swoje zdanie.

Na lekcjach biologii uczeń uczy się rozpoznawać elementy układu nerwowego, opisywać i wymieniać rodzaje odruchów, przedstawia sposoby radzenia sobie ze stresem oraz poznaje negatywny wpływ substancji psychoaktywnych na organizm. Uczeń poznając elementy budowy układu oddechowego potrafi przeanalizować, jaki wpływ ma palenie tytoniu (bierne i czynne) na jego funkcjonowanie. Poznaje przykłady chorób (gruźlica, rak płuca) oraz zasady ich profilaktyki.

W szkole ponadpodstawowej uczniowie poszerzają swoją wiedzę i mogą skorygować nieprawdziwe przekonania, np. dotyczące spożywania alkoholu, palenia tytoniu, brania dopalaczy i narkotyków oraz ich wpływu na zachowanie i zdrowie. Poznają wiarygodne źródła informacji na temat tendencji i skutków dotyczących ich spożycia oraz uczą się, w jaki sposób nie ulegać bezwolnie młodzieżowej modzie.

Minister Edukacji i Nauki dąży do zwiększania jakości i skuteczności profilaktyki szkolnej w zakresie zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży, w tym przeciwdziałania uzależnieniom. W roku szkolnym 2019/2020 jednym z kierunków polityki oświatowej państwa była *Profilaktyka uzależnień w szkołach i placówkach oświatowych*.

W przyjętym przez resort oświaty *Planie działania w zakresie profilaktyki narkomanii dzieci i młodzieży na rok szkolny 2020/2021*, na podstawie wyników badania ESPAD¹¹ i wniosków z analizy trendów rozpowszechnienia substancji psychoaktywnych, działania w szkołach i placówkach ukierunkowane były na: systematyczne podnoszenie jakości profilaktyki szkolnej, opartej na wynikach trafnej diagnozy w zakresie występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych.

Stąd także w ramach *Porozumienia o współpracy w tworzeniu spójnej polityki profilaktyki narkomanii wśród dzieci i młodzieży*, z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji, Komendantem Głównym Policji i Głównym Inspektorem Sanitarnym, do szkół został przekazany materiał informacyjno-edukacyjny do wykorzystania w działalności wychowawczo-profilaktycznej.

Materiał stanowi pomoc dla dyrektorów szkół i placówek w realizowaniu skutecznych działań w zakresie profilaktyki uzależnień. Minister Edukacji i Nauki wystosował pismo do kuratorów oświaty i zobowiązał ich do przekazania dyrektorom nadzorowanych przez nich szkół i placówek oświatowych informacji o Porozumieniu wraz z materiałami oraz wsparcie ich w realizacji tych działań.

Jednocześnie, działania Ośrodka Rozwoju Edukacji (ORE) od wielu lat koncentrują się na wdrażaniu rekomendowanych programów profilaktycznych, szkoleniu pracowników oświaty oraz opracowywaniu publikacji, materiałów edukacyjnych, które zwiększają wiedzę nauczycieli i rodziców na ww. temat.

¹¹ Europejski Program Badań Ankiety w Szkołach (ESPAD).

ORE realizuje zadania wynikające między innymi z Narodowego Programu Zdrowia w obszarze profilaktyki zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży. Działania te dotyczą zarówno upowszechniania informacji o szkodliwości używania wyrobów tytoniowych, jak również doskonalenia kompetencji nauczycieli w prowadzeniu profilaktyki nikotynowej wśród uczniów i ich rodziców.

ORE upowszechnia informacje o programach profilaktycznych, które znajdują się w *Bazie programów rekomendowanych*¹², jak również koordynuje wdrażanie programów profilaktycznych, które ukierunkowane są na przeciwdziałanie uzależnieniom, w tym od wyrobów tytoniowych, np.:

a) Program profilaktyczny *Unplugged*

Celem programu jest ograniczenie używania substancji psychoaktywnych (alkohol, tytoń, narkotyki) przez młodzież w wieku 12-14 lat, zmiana postaw i opinii wobec używania substancji psychoaktywnych oraz nabycie przez uczniów umiejętności chroniących przed eksperymentowaniem ze środkami uzależniającymi.

ORE organizuje szkolenia dla trenerów programu, którzy następnie doskonalą umiejętności nauczycieli w realizowaniu programu *Unplugged* w klasie szkolnej. We współpracy z Krajowym Biurem ds. Przeciwdziałania Narkomanii przygotowane zostały materiały edukacyjne dla trenera i nauczyciela oraz uczniów: scenariusz szkolenia, podręcznik realizacji programu *Unplugged*, zeszyt ćwiczeń dla ucznia.

b) Program *Szkolna Interwencja Profilaktyczna*

Celem programu jest ograniczenie używania substancji psychoaktywnych (w tym palenia papierosów) przez uczniów oraz poprawa ich funkcjonowania w szkole. W ramach programu nauczyciele podejmują interwencje – rozmowy z uczniami i ich rodzicami, udzielają wsparcia w poradzeniu sobie z sytuacją kryzysową poprzez dostarczenie odpowiednich informacji i zaproponowanie konkretnego sposobu rozwiązania problemu - powstrzymanie się od np. palenia papierosów lub skierowanie do poradni leczenia uzależnień.

Działania ORE to szkolenie trenerów programu, którzy następnie doskonalą umiejętności nauczycieli w realizowaniu interwencji na terenie szkoły.

c) Program *Szkoła dla Rodziców i Wychowawców*

Program ma celu doskonalenie umiejętności wychowawczych rodziców i nauczycieli w zakresie budowania więzi między dorosłymi a dziećmi, czyli najważniejszego czynnika chroniącego przed zachowaniami ryzykownymi i składa się z trzech części. Realizowany jest w formie warsztatów, każda część to 40 godzin dydaktycznych. III moduł pt. „Nastolatek” ma na celu zwiększenie kompetencji w zakresie właściwego reagowania na nieprawidłowe zachowania dziecka, w tym w sytuacjach, gdy dziecko zaczyna eksperymentować z substancjami psychoaktywnymi (m.in. z nikotyną).

¹² <https://www.programyrekomendowane.pl/>.

Ośrodek Rozwoju Edukacji, poprzez swoją stronę internetową, upowszechnia także *Pakiet edukacyjny dla nauczycieli z zakresu palenia tytoniu*. Materiał zawiera szczegółowe scenariusze do zajęć z uczniami wraz z omówieniem zasad prowadzenia zajęć. Główną ideą zajęć jest kształtowanie umiejętności społecznych, które będą sprzyjały prozdrowotnym zachowaniom uczniów.

Dodatkowo Minister Edukacji i Nauki objął honorowym patronatem przedsięwzięcia w zakresie profilaktyki uzależnień:

- 1) Konferencję pn. „Współczesna edukacja - inkluzja teoria a rzeczywistość w kontekście edukacji włączającej - teoria a praktyka” oraz „Substancje psychoaktywne i e-papierosy - współczesne zagrożenia dla dzieci i młodzieży” –19 marca 2020 r. – Kuratorium Oświaty w Kielcach
- 2) Program antytytoniowej edukacji zdrowotnej pt. „Bieg po zdrowie”¹³ – 1 września 2020 r. – Główny Inspektorat Sanitarny.
- 3) Akcja „Zdrowo i Sportowo”¹⁴, realizowana przez Tennis & Management Sp. z o.o. Akcja ma na celu promowanie przede wszystkim aktywności fizycznej wśród dzieci najmłodszych (3-10 lat). Odbiorcami akcji są nie tylko nauczyciele i wychowawcy ale także rodzice i opiekunowie dzieci.

Powyższe działania powinny przyczynić się do skutecznego eliminowania z przestrzeni społecznej używania przez młodzież wyrobów tytoniowych. Należy także pamiętać, że rodzice mogą w każdej chwili zwrócić się do nauczycieli i dyrektorów szkół w sprawie skutecznego egzekwowania zakazu palenia tytoniu na terenie szkoły oraz opracowania i wdrożenia szkolnego programu zapobiegania paleniu tytoniu.

Z poważaniem

Wawrzyniec Roch Kowalski
Zastępca Dyrektora
/ – podpisany cyfrowo/

¹³ <https://www.gov.pl/web/gis/bieg-po-zdrowie---program-antytytoniowej-edukacji-zdrowotnej>

¹⁴ <https://zdrowoisportowo.edu.pl/>